

Dräktighet och grisning

Av Ronny Olsson

Nu i julmånaden har många galtar redan gjort sitt inför vårens förväntade grisning. Håller man en grisfamilj för att varje år driva upp en kull, så vill de flesta att kultingarna skall födas på vårkanten. En sugga kan få två kullar per år, ja t.o.m fem på två år. De flesta som håller linderödssvin eftersträvar dock inte maximal smågrisproduktion.

Är suggan dräktig?

Det kan vara vanskligt att säga. Det enda säkra tecknet är att hon inte brunstar om efter en betäckning. Då kan man börja räkna dagarna. Om hon däremot åter går i brunst efter 21 dagar är hon inte dräktig.

Dräktighetstiden

Som minnesregel brukar man lära sig att en sugga går dräktig i 3 månader, 3 veckor och 3 dagar – med andra ord 114 dagar. Det kan naturligtvis slå på någon dag, men det stämmer i de flesta fall.

Ska suggan verkligen ha några grisar?

Det kan vara svårt att se på suggan långt i förväg om hon verkligen skall ha några grisar. Ännu svårare om det är en gylta som skall få sin första kull. Man kan gå där och titta på hennes mage och tvivla ända tills det bara är några veckor kvar.

Snart är det dags!

De sista dagarna innan den stora händelsen skall inträffa syns de klara och osvikliga tecknen. Magen sjunker, juver och spenar fylls med mjölk. Snart är det dags!

Suggan bygger bo

Nu är det bara några timmar kvar. Suggan börjar bli orolig och boar. Hon drar in och tuggar halm, torrt gräs och kvistar, beroende på vilket bomaterial som finns att tillgå. Av detta reder hon ett bo där hon skall föda sina ungar. Är galten med, brukar han lägga sig rätt nära suggan för att vakta. Ibland tycker suggan att han är för nära och kör bort honom en bit.

Grisningen

Någon timme före grisningen lägger sig suggan till rätta, på sidan. När hon börjar föda kommer det för det mesta bara ut en gris. Sedan kan det dröja en bra stund innan nästa kommer. Oftast kommer sedan grisarna två och två, med ett bra tag emellan. Hela grisningen brukar ta 2 – 4 timmar. Det är mycket sällan att suggan får problem med att själv föda fram en kulting. Även om det allt som oftast händer att någon i kullen är dödfödd så brukar det gå av sig själv.

Törst

Omedelbart efter grisningen äter suggan inte så mycket, men hon vill ha desto mer att dricka.

Hur många kultingar blir det?

Eftersom linderödsrasen inte är förädlad, kan antalet kultingar variera en hel del från sugga till sugga. Flera faktorer påverkar antalet foster. Arvet går inte att komma ifrån. Moderdjurets kondition vid betäckningstillfället spelar också sin viktiga roll, liksom åldern. En gylta som grisar för första gången brukar inte få så många som hon får senare i livet. Allt ifrån 1 – 15 kultingar har rapporterats inom rasens genbank. Skall man ange det vanligaste antalet, så får väl 6 -10 anses som en normalkull. Om nu antalet födda är något lägre för linderödsrasen i jämförelse med t.ex förädlad vit lantras eller yorkshire så är också dödligheten bland kultingarna lägre, så det jämnar väl ut sig i längden.

Lägg dig inte i – i onödan!

Ett gott råd i detta sammanhang är att hålla huvudet kallt och helst inte lägga sig i för mycket. Är suggan lugn och känner dig väl så kan du hjälpa till med att ta bort fosterhinnan och torka grisarna med lite halm eller en handduk. Man kan också se till att de hittar var sin spene och att de inte blir klämda av suggan. I många fall är det emellertid bäst att inte oroa suggan i onödan. Ännu fler kultingar kan klämmas eller trampas om suggan blir orolig. Det är fantastiskt att se hur en så stor och tung pjäs som en fullvuxen sugga kan vara så känslig och försiktig att hon inte trampar ihjäl hela kullen. Visst kan det behövas ett ingripande ibland för att rädda en liten gris eller hjälpa den till en spene, men överdriv inte din barnmorskeroll i sammanhanget. Det brukar snarare straffa sig än löna sig.

Kan man gå in till suggan?

Vissa suggor kan tillåta det, om de är vana vid skötaren och hör den välkända lugna stämman. Prata alltid först med henne innan du kryper in, även om du tror dig känna henne väl. Låt henne vara ifred om hon visar det! Hon vill bara skydda sina små.

Digivingen

Nästan omedelbart efter att en kulting sett dagens ljus, börjar den leta efter en spene. Redan innan hela kullen fötts har de först födda och mest framfusiga hittat spenar och fått i sig lite av den livsnödvändiga råmjölken. Till en början kivas kultingarna om spenarna. De främre spenarna ger mest mjölk. När en kulting väl har etablerat sin plats så dricker den där så länge den är liten. Suggan ger inte mjölk hela tiden. Med någon timmes mellanrum lägger hon sig på sidan och efter de små grisarnas ivriga trynmassage släpper hon fram mjölken. Hon ger ifrån sig rytmiska grymtljud. När suggans grymtljud blir snabbare rinner mjölken till under någon minut och sugpropparna drar i sig för glatta livet.

Får galten vara med?

Nej, nej, nej! – skriker de flesta som sysslat med smågrisproduktion i professionell form. Det beror på! – svarar de som prövat. En normalt funtad galt kan mycket väl vara med. De tre linderödsgaltar jag själv haft hand om har alla fungerat exemplariskt som fäder. Den förste hette Skånes Djurparks Linus och hölls på Fredriksdals friluftsmuseum under den tid jag var djurskötare där. Han var mycket mån om sin familj. En decemberkull som föddes ute i det öppna grishuset värmdes av honom och den exemplariska modersuggan Skånes Djurparks Linda tillsammans. Föräldrarna brukade ligga med magarna mot varandra och kultingarna mellan sig, när det var som kallast och kultingarna fortfarande var små. Någon tillskottsvärme behövdes inte under kultingarnas uppväxttid. Visst huttrades det ibland, men de små blev snart varma igen av modersmjölk och magvärmedynor.

Det finns risker!

Inte alla galtar är funtade som gamle Linus! En del kan gå bärsärkagång och bita ihjäl sin avkomma. Det är inte något normalt beteende och sådana djur bör absolut inte få fler kullar. Problemet är ju att man aldrig vet vad gäller galtar om de aldrig får chansen att visa vad de går för på detta område. Ett liknande beteende hos en sugga kan ha en helt annan förklaring, nämligen grisningsfeber.

En pilsner

Det förekommer att gyltor/suggor får grisningsfeber. I detta tillstånd kan hon bli orolig och fara upp och ner, utan att komma till ro. Det händer till och med att hon biter ihjäl sina nyfödda. Ett gammalt knep för att lugna ner henne är att försöka få i henne en pilsner (gärna starköl) eller en rejäl sup brännvin. Kanske kunde det också vara en bra förevändning för att ta med sig flaskan ut i svinhuset.

Full cirkus!

Det vanligaste problemet inträffar ca tre dygn efter grisningen, i och med att de flesta suggor då går in i något som kallas efterbrunst. De avger då en för galten uppmuntrande doft och kan ibland låta sig bestigas av galten under denna period som varar något dygn. Suggan blir för det mesta inte dräktig trots parning, men det händer faktiskt då och då. Full cirkus kan bli följd när den upphetsade galten envist förföljer suggan. Kultingarna kan då lätt

komma till skada eller trampas ihjäl, även om suggan gör sitt bästa för att puffa in dem i säkra hörn och vrår. Har man varit med om en sådan onödig massaker gör man inte om det – jag lovar! Har galten varit med vid grisningen kan en lösning vara att hålla honom vid sidan om under några dagar, tills efterbrunsten är över. Nästa gång suggan går i brunst lär dröja tills man tar bort kultingarna och hon går i sin. Då är de så stora att de inte kan komma till skada.